

Economische analyse en ideologie

Dik Wolfson

*De auteur is emeritus hoogleraar economie.
dwolfson@xs4all.nl*

De Miljoenennota zit er aan te komen en dan jeuken mijn vingers altijd. Hoe doen we het in Nederland, internationaal vergeleken? “Slecht”, zult u zeggen, maar had het anders gekund? Luister eerst even naar het IMF, als expertisecentrum op dit terrein (IMF, 2005). Het Fonds

ziet twee ontwikkelingen waar Nederland geen vat op heeft: de slappe conjunctuur en de sterke euro. De hoge olieprijs wordt niet genoemd, maar dat is misschien omdat daar hoge export- en belastingopbrengsten vanwege de gasprijs tegenover staan. Als nationale ontwikkelingen wijst het IMF op de loonkosten, de scherpe stijging van de pensioenpremies en de schrikreactie na het einde van de hausse op de beurs en de woningmarkt. Daarmee is de tegenvallende vraag echter nog niet geheel verklaard: *“less tangible factors affecting confidence, in addition to wealth effects, have clearly been at play”* (blz. 1). Welke factoren dat dan zijn, krijgen we niet te horen, want ze wegen daar hun woorden op goudschaaltjes. Tot zover de economische analyse.

In normatieve zin is het IMF zeer te spreken over het hervormingsbeleid van dit kabinet en zijn voorgangers. “Ga vooral zo voort”, is het devies, met als onuitgesproken achtergedachte dat Duitsland, Frankrijk en Italië daar een voorbeeld aan kunnen nemen. En die vraaguitval dan? Of die *“less tangible factors”*? Zeker, onder Lubbers en Kok is er ook stevig bezuinigd en lang gematigd, maar dat werd opgevangen door een opgaande conjunctuur en een massale toetreding van gehuwde vrouwen, waardoor de gezinsbestedingen op peil konden blijven. Nu ziet het er slechter uit. Zou het IMF het verschil niet zien? Natuurlijk wel, *“downside risks appear to be materializing”*, zeggen ze zelf een bladzijde verder, maar analyse is nog geen advies. Ook hun adviezen steunen minder op economisch inzicht dan op ideologische achtergronden. De ideologie van het Fonds kennen we als de ‘Washington Consensus’: aanpassen is beter dan de conjunctuur uitzingen met tekortfinanciering. Europa moet worden opgeschud en als die Nederlanders weer eens gidsland willen spelen, moeten we ze vooral niet ontmoedigen. Laat ze het niet uitzingen, want zingen kunnen politici niet: ze verjubelen de hoogconjunctuur en vallen te laat in als het fout gaat. Laten we nou maar volhouden dat Keynes dood is.

In mijn vorige Prikkel beweerde ik al dat er geen man overboord is nu het stabiliteitspact is verwaterd, al blijft het jammer dat landen als Duitsland en Frankrijk hun verantwoordelijkheid niet nemen (Wolfson, 2005). Met het oog op dat laatste zou het kabinet-Balkenende meer waardering verdienen, als het zich niet zo vastbeet in cijferfetisjisme. Stel even dat we alle ombuigingen uit structureel oogpunt verstandig zouden vinden en fiscaal lekker willen binnenlopen op de hoge gasprijs, waarom

de bestedingen dan ook nog eens knijpen door de pensioenpremies geforceerd te verhogen? De pensioendekking valt buiten de berekening van het EMU-tekort. Zijn de toekomstverwachtingen nog niet somber genoeg? Zeker, de rente is laag en dat remt de opbouw van de kapitaaldekking. Maar de inflatie valt mee en daarmee de claims op *backservice*. Bovendien hebben we al een relatief hoge pensioendekking. Overbesparing is onderbesteding en leidt uiteindelijk tot een disproportionele bijdrage aan het overeind houden van de euro. Zo gaat fetisjisme over in masochisme.

Wat mij betreft mag een conservatief meerderheidskabinet andere groepen bevoorrechten dan een progressieve coalitie. Het mag huishouden in de sociale zekerheid, grossieren in prikkels en plichten en draagvlak zoeken voor alles wat zijn ideologie maar voorschrijft. Profilering hóórt bij democratie; wie het niet bevalt, leve zich uit in het stemhokje. Economen kunnen laten zien wie er beter of slechter worden van bepaalde maatregelen en waarschuwen als de economie als geheel zijn potentieel niet haalt, zoals nu. Ze kunnen de consequenties van keuzes verhelderen, maar die keuzes niet legitimeren, want legitimatie wordt bepaald door datgene waarvoor ideologen steun weten te winnen bij een soeverein electoraat. Economisch inzicht als zodanig legitimeert geen doelstellingen, zo heeft Robbins ons zeventig jaar geleden al voorgehouden (Robbins, 1936).

Economen zondigen nogal eens tegen dat inzicht. Neem de vlaktaks, als voorbeeld van een ideologisch speeltje. Voorstanders benadrukken dat die zo’n helder beeld geeft van de druk van de inkomstenbelasting (IB), maar dat had ik eerlijk gezegd al, dankzij de belastingherziening van Paars en een elektronisch aangifteprogramma dat mij alles voorrekenet. Kletsboek dus. Waar het om gaat, is dat de progressie in de IB wordt afgetopt, zo hebben De Kam en Pen terecht benadrukt (De Kam & Pen, 2005). Zég dat dan. Zeker, daar is wel wat aan te doen door het optrekken van de belastingvrije voet, maar ik kan mij geen realistisch scenario voorstellen waarbij de topinkomens de dans niet ontsnappen. De politiek moet dát effect afwegen tegen die vermeende vereenvoudiging.

Waar leidt dit nu toe? Tot een oproep aan mijzelf en anderen om waardig te reageren op de ideologische blabla die er op de Derde Dinsdag wel weer over ons heen zal komen. Laten wij economen proberen om economische analyse en ideologie wat meer uit elkaar te houden, dat is beter voor onze geloofwaardigheid. Scheiden lukt gelukkig nooit helemaal; dat zou de passie uit het vak halen. Maar bewust vermengen verloedert de discussie. ■

Literatuur

- IMF (2005) *Public Information Notice 05/88*, 14 juli, www.internationalmonetaryfund.com.
 Kam, C.A. de & J. Pen (2005) Fiscale vervlakking is goed voor de rijken. *ESB*, 6 mei, 196-199.
 Robbins, L. (1936) *An Essay on the Nature and Significance of Economic Science*, tweede druk, Londen: MacMillan.
 Wolfson, D. (2005) Het instabiliteitspact. *ESB*, 6 mei, 195.